

«Βρέθηκαν τα λείψανα της γιαγιάς»

του Κώστα Βενιζέλου

Σαράντα τέσσερα σχεδόν χρόνια αναμονής έχουν τελειώσει. Το τηλεφώνημα με τα μαντάτα προκαλεί ανάμικτα συναισθήματα. Λύτρωση μετά από τέσσερις και πλέον δεκαετίες, αλλά και αναστάτωση. «Βρέθηκαν τα λείψανα της μάνας, της γιαγιάς...». Εκείνες οι περιγραφές από μαρτυρίες δεν έχουν φθαρεί ποτέ. Στριφογυρνάνε στο μυαλό και στη σκέψη. Δεν είναι εύκολο να σβηστεί μια εικόνα, ακόμη κι εάν την έχεις φτιάξει μέσα από τα όσα είπαν αυτόπτες μάρτυρες και προπαντός από αφηγήσεις. Πέντε κόρες, η έκτη «έφυγε» προ διατίνας, δεν πρόλαβε, τα εγγόνια, όλη η οικογένεια μαζί, όπως και όσοι «προστέθηκαν» στην πορεία (όπως ο γράφων) ξαναζούν εκείνες τις ημέρες του Αυγούστου. Η ενημέρωση από τη ΔΕΑ έγινε, μετά το τηλεφώνημα, σε δύο φάσεις. Πρώτα από ψυχολόγο και μετά με εικόνες, στο εργαστήριο, από αρχαιολόγο, ανθρωπολόγο και γενετιστή.

Η ενημέρωση ξεδιπλώνει μνήμες. Οι μαρτυρίες του παππού κι αυτές της γειτόνισσας, που παρακολούθησε από το σπίτι της, από τα μισόκλειστα φυλλαράκια του παραθύρου, την εκτέλεση, ξαναζωντάνεψαν. Η Μαρίτσα Αποστόλου Ευτυχίου, 60 χρόνων τότε, έμεινε στο Νέο Χωριό Κυθρέας με τον σύζυγο της, τον Ευτυχί, και μετά την προέλαση των Τούρκων εισβολέων. Δεν ήθελαν να εγκαταλείψουν τη γη τους, αλλά και γιατί «θα φούρνιζε ψωμί για τους στρατιώτες». Είχε πει πως έχουν έλθει στο χωριό τόσοι στρατιώτες, «Τι θα τρώνε;». Η σκηνή της εκτέλεσης αναπαράγεται 43 χρόνια τώρα, για μένα προσωπικά σχεδόν 30, όταν εντάχθηκα στην οικογένεια. Με λεπτομέρειες που προκαλούν πόνο, όσος χρόνος και να έχει περάσει. Τουρκοκύπριοι ένοπλοι εισήλθαν στο απέναντι σπίτι ψάχνοντας κάποιο συγκεκριμένο πρόσωπο. Ένας από την ομάδα πυροβόλησε τον ηλικιωμένο που «δεν συνεργαζόταν». Η γυναίκα του έβγαλε μια κραυγή, καλώντας τη γειτόνισσα για βοήθεια. Η Μαρίτσα, η Ευτυχού όπως ήταν γνωστή στο χωριό, έτρεξε να βοηθήσει. Στη μέση του δρόμου, όπου τους μάζεψαν, οι ένοπλοι τούς εκτελούν όλους. Ακουστήκε η Μαρίτσα να ερωτά τους ένοπλους: «Τι σας κάναμε;». Τι τους έκαναν; Τίποτα. Η γιαγιά δέχθηκε μια σφαίρα, ίσως και περισσότερες, στον λαιμό προς το κεφάλι. Πέντε άνθρωποι νεκροί στο δρομάκι, με τον ήλιο του Αυγούστου να καίει. Ο παππούς, που είχε μεταφερθεί από τους Τούρκους σε άλλο μέρος του χωριού, επιστρέφει στο σπίτι και βρίσκεται αντιμέτωπος με το έγκλημα. Ενημερώνεται από τη γειτόνισσα για όσα διαδραματίστηκαν. Γονατίζει μπροστά στα νεκρά σώματα, αγκαλιάζει τη γυναίκα του. Οι Τούρκοι δεν επιτρέπουν καμία μετακίνηση των νεκρών. Όταν, πλέον, άρchiσαν από τον καυτό ήλιο του Αυγούστου να μυρίζουν οι νεκροί, διατάσσουν να καούν! Και μετά να ταφούν. Ο παππούς αρχίζει να σκάβει στο άδειο χωράφι της γειτονιάς. Η γη σκληρή, αδούλευτη, δυσκολεύει την προσπάθεια. Η βοήθεια από ένα μικρό μηχάνημα χωριανού θα ανοίξει τον τάφο. Πέντε νεκροί, ένας πάνω από τον άλλο. Σαράντα και πλέον δεκαετίες εκεί θαμμένοι, δίπλα στα σπίτια τους,

που τα σφετερίζονται έκτοτε κουβαλητοί. Κάποιοι κουβαλητοί, που ήξεραν την ιστορία, φοβόντουσαν, λένε, να περάσουν από το χωράφι. Φοβόντουσαν τους νεκρούς! Όταν εντοπίσθηκε ο τάφος, τον Σεπτέμβριο του 2013, βρέθηκαν λείψανα οκτώ ανθρώπων. Μεταφέρθηκαν οι πέντε ή προστέθηκαν οι άλλοι τρεις; Αυτό δεν μπορεί κανείς να το απαντήσει.

Στο εργαστήρι της ΔΕΑ, στο μικρό δωμάτιο, απλωμένα σε τραπέζι τα λείψανα. Στο βάθος η φωτογραφία της, ασπρόμαυρη, να χαμογελά. Ένα βάζο με λουλούδια και το αναμμένο καντήλι. Δίπλα ένα μικρό φέρετρο. Σε δύο άλλα τραπέζια, τα ρούχα που βρέθηκαν στον τάφο. Το μόνο που μπορεί να ταυτοποιηθεί με τη γιαγιά το καλσόν, που το «φορούσε» μέχρι που βρέθηκαν τα οστά. Μισοκαμένο και μισοσκιωμένο. Γύρω από το τραπέζι με τα λείψανα, κόρες και εγγόνια. Η Μαρίτσα θα ταφεί μαζί με τον σύζυγο της, που ήλθε τότε από τα κατεχόμενα, στα πλαίσια της ανταλλαγής αιχμαλώτων και έφερε τα κακά μαντάτα.

(Πηγή: εφ. «Ο Φιλελεύθερος»)

Τέτοιες ώρες

Σαν τέτοιες ώρες
 ψιλή βροχή
 Συννεφιασμένος ουρανός
 Κατεβαίνει στον Πενταδάχτυλο
 Ρωτά το σπίτι του παππού
 Δεν το βρίσκει
 Στο κοιμητήρι κοιμούνται ανήσυχoi
 Χτυπούν τις νύχτες τενεκέδες να τους διώξουν
 Άγρια πουλιά θεριά τσακάλια
 Φοβερίζουν
 Ριζωμένοι βαθιά στα κόματα
 Κανένας δεν το κουνά
 Ξέρει τη γλώσσα τους
 Εκεί καταφεύγει
 Κάθονται στον καφενέ,
 Έξω από το ρημοκλήσι και λεν τα παλιά
 Τον καιρό που τη γιαγιά την έλεγαν Ειρήνη
 Τον παππού Αγάδο.

Στέλιος Παπαντωνίου